

AGRÁRMINISZTERIUM

ÉRTÉKELÉSI JELENTÉS

Innovációs hatás értékelés

*„A Vidékfejlesztési Program lebonyolítását támogató informatikai rendszerek fejlesztését támogató informatikai és közigazgatási szakértői tanácsadás, valamint a KAP 2020-hoz kapcsolódó monitoring tervezői feladatok és szaktanácsadás ellátása”
című projekt keretében*

Projektvezető:

Saad Tamás

Szakértő:

Varga Eszter

Készült: 2019.10.31.

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió

Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A vidéki térségekbe beruházó Európa

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék	2
1 Vezetői összefoglaló	3
1.1 Bevezetés.....	3
1.2 Előzmény	3
1.3 Módszer.....	3
1.4 Eredmények.....	4
2 Executive summary.....	6
2.1 Introduction.....	6
2.2 Background.....	6
2.3 Methodology.....	6
2.4 Results.....	6
3 Bevezetés	8
4 Elemzés.....	11
4.1 Helyzetértékelés.....	11
4.2 Eredmények, hatások	25
5 Következtetés, ajánlás	27
6 Forrásjegyzék	29

1 VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1.1 Bevezetés

Az EMVA felhasználását szabályozó európai uniós jogszabályok előírják a támogatások hatásainak, tapasztalatainak rendszeres értékelését. Ennek megfelelően a Vidékfejlesztési Program Irányító Hatósága a Program értékelési tervének 2019. évi feladatai közül megrendelte a Field Consulting Services Zrt. által vezetett konzorciumtól az „Innovációs hatás” értékelés elkészítését. Jelen dokumentum ezt a témakört a 2019-ben már elérhető információk alapján értékeli. A program előrehaladásával a témakör további – az előrehaladás révén keletkező új eredményeket is figyelembe vevő – értékelése tervezett 2020. év során.

1.2 Előzmény

Az innováció a vidékfejlesztés egyik kulcstémaköre, amely a jelenlegi (2014-2020) programozási időszakban a korábbiakhoz képest nagyobb hangsúlyt kapott a Vidékfejlesztési Programban (VP). A VP megvalósításának egyik fő mérföldkövét jelentő 2018. évi kibővített Éves Végrehajtási Jelentésben az innováció ösztönzésének értékelésekor valamennyi K+F+I-re lehetőséget biztosító intézkedés vizsgálata mellett az olyan innovációs együttműködések számbavételére is sor került, mint az Európai Innovációs Partnerség (EIP) operatív csoportjai, vagy a LEADER csoportok háromoldalú (kormányzati, üzleti, civil) partnerségei. Az említett értékelési jelentés releváns kérdéskörei a következők voltak:

- A vidékfejlesztési program keretében végrehajtott intézkedések milyen mértékben mozdították elő a vidéki térségekben az innovációt, az együttműködést és a tudásalap fejlesztését?
- A vidékfejlesztési program keretében végrehajtott intézkedések milyen mértékben mozdították elő – többek között a környezetgazdálkodás és a környezeti teljesítmény javítása érdekében – a mezőgazdaság, az élelmiszer-termelés és az erdőgazdálkodás, valamint a kutatás és innováció közötti kapcsolatok erősítését?
- A vidékfejlesztési program milyen mértékben járult hozzá az Európa 2020 stratégia azon kiemelt céljának teljesítéséhez, amely az uniós GDP 3%-ának a kutatás-fejlesztés és az innováció terén való beruházására vonatkozik?
- A vidékfejlesztési program milyen mértékben járult hozzá az innováció ösztönzéséhez?

A fentieket is figyelembe véve a VP innovációt előmozdító hatását három területen mutatjuk be: a kutatás-fejlesztés és innováció területén, az együttműködésekre, tudásmegosztásra alapuló innovációk terén, valamint horizontálisan, az összes releváns intézkedésre vonatkozóan.

1.3 Módszer

A módszertant az *Evaluation of Innovation in Rural Development Programmes 2014-2020* című útmutatóban¹ leírtak alapján, valamint az *Assessing RDP Achievements and Impacts 2019. Part II – Fiches for Answering the Common Evaluation Questions 22-30* segédletben² javasoltak alapján dolgoztuk ki.

Az értékelési kérdések esetében először az érintett intézkedések innovációs potenciálját határoztuk meg, majd a közös, valamint az addicionális indikátorokat számszerűsítettük. Ezt követően került sor a minőségi, nem számszerűsíthető mutatók meghatározására. Szakértőkkel folytatott interjúk, konzultációk során további

¹ European Evaluation Helpdesk for Rural Development (2017): Guidelines: Evaluation of Innovation in Rural Development Programmes 2014-2020, December 2017.

² European Evaluation Helpdesk for Rural Development (2018): Guidelines: Assessing RDP Achievements and Impacts 2019. Part II – Fiches for Answering the Common Evaluation Questions 22-30, August 2018.

információkat szereztünk a témával kapcsolatban. Az értékelési kérdéseket ezek alapján kvantitatív és kvalitatív elemzési módszerek kombinációjával és az eredmények szintetizálásával válaszoltuk meg.

1.4 Eredmények

Az Európa 2020 Stratégia egyik kiemelt célja, hogy 2020-ra az Unió GDP 3%-a **K+F és innováció** területén kerüljön beruházásra. Magyarország számára a kitűzött cél 1,8%. A 2017-re vonatkozó EUROSTAT adatok alapján az Unióban ez az arány 2,06% volt, míg Magyarországon 1,35%. A Vidékfejlesztési Program keretében K+F-re és innovációra fordított beruházások összege hozzájárul az Európa 2020 kiemelt céljának megvalósulásához.

A K+F és innováció szempontjából releváns intézkedések számottevő részénél (M04 intézkedés) a pályázati felhívás már eleve kijelölte az utat az innovatív, környezetbarát beruházások számára. A szakértői becslések szerint e felhívások többségére kifizetett összeg 90-100%-ban innovatívnak tekinthető.

A K+F+I-be és az innovációba való beruházás Magyarországon számottevő területi eltéréseket mutat. Az 1,35 százalékos országos érték a Közép-Magyarország régió kiemelkedő eredményének tulajdonítható (1,77%), az ország többi régiója mind az 1%-os érték alatt marad. Az eddigi tapasztalatok fényében látható, hogy a Vidékfejlesztési Program a vidéki területek támogatásával a területi kiegyensúlyozás irányába hat a K+F+I finanszírozása terén.

A 2014-2020 közötti vidékfejlesztési politika fontos szerepet szán az **együttműködésen, tudásátadáson alapuló innovációknak**. A tudásbővítést és a tudásmegosztást támogató M01, M02, valamint az M16, és M19 intézkedések is jelentős innovációs potenciállal rendelkeznek.

Az EIP műveleti csoportjai, mint eltérő tudással, tapasztalatokkal rendelkező partnerek együttműködései, híd szerepet töltenek be a kutatás és a gyakorlat között. A vizsgált időszakban az EIP műveleti csoportok még nem kerültek kiválasztásra, de a projektötletüket az eip.fm.gov.hu oldalon nyilvánossá tevő pályázók körében végzett online kérdőív eredményei alapján új technológiát (a válaszadók 22%-a), valamint új terméket (18%) terveznek leggyakrabban létrehozni a csoportok. Emellett eljárásinnovációt (13%), valamint új szolgáltatás létrehozását (11%) is tervezik. A többi esetben (36%) lényegesen módosított termék, technológia, eljárás, vagy szolgáltatás kifejlesztésére és megvalósítására kerül majd sor a tervek szerint.

Támogatás kifizetésére az említett témakörben az elemzés 2019 júniusi lezárásáig az M01 intézkedésen (Tájékoztatási szolgáltatás), valamint az M19 intézkedésen (LEADER HFS elkészítés, LEADER működés és animáció) keresztül került sor. A legfőbb előremutató (kívánatos) tényezőként az interjúalanyok, pályázatírók, pályázók véleménye alapján a rugalmas, gyors, egyszerű adminisztráció, a támogatások tervezhetősége és felesleges kötöttségektől való mentessége nevezhető meg.

A környezeti és klímapolitikai célok mellett a VP az innovációra, mint **horizontális célkitűzésre** is tekint, és az intézkedések többségétől elvárja, hogy valamilyen szinten elősegítsék az innovációt. A VP intézkedéseinek innovációs potenciálját, valamint előrehaladását számba véve körvonalazódik egy nagyobb volumenű „átfogó hatás”, amelyet a VP az innováció előmozdítása érdekében a vizsgált időszakban kifejtett.

A VP értékelését követően megállapítható, hogy a 2019. június 30-ig tartó időszak alatt, bár több, az innováció szempontjából jelentősnek tekinthető intézkedés gyakorlatilag még nem indult el, a már kifizetett támogatások mindhárom innovációs irány mentén (ötletfeltárás és -kidolgozás, a kapacitásépítés és a támogató környezet kialakítása) hozzájárultak az innováció előmozdításához. Általánosságban elmondható, hogy a kifizetett támogatások az elsődleges alapanyag-termelésben (főként a kertészetben és állattenyésztésben) és az élelmiszer-feldolgozási ágazatban tevékenykedők **versenyképességének növekedéséhez szükséges feltételek javulását** (eszközellátottság, technológiai színvonal, vidéki

együttműködési környezet) segítették elő, de a kapacitásnövelést, valamint az innovációt elősegítő környezet kialakítását is támogatták.

2 EXECUTIVE SUMMARY

2.1 Introduction

European Union legislation governing the use of the EAFRD requires regular evaluation of the impact and experience of grants. In line with this, the Rural Development Program Managing Authority has commissioned a consortium led by Field Consulting Services Zrt. to carry out an evaluation of the Program Evaluation Plan in 2019, "Innovation effect". This document evaluates this topic based on information already available in 2019. As the program progresses, a further evaluation of the subject, taking into account the new results of the progress, is planned for 2020.

2.2 Background

In the current (2014-2020) programming period as one of the key areas of rural development, innovation, were given more emphasis in the Rural Development Program (RDP) of Hungary. In the enhanced AIR submitted in 2019, all innovation related interventions such as the ones enabling R&D&I, or innovative cooperation (EIP OGs, LEADER) and knowledge sharing were reviewed. In this report the following evaluation questions needed to be answered:

- To what extent have the RDP interventions supported innovation, cooperation and the development of the knowledge base in rural areas?
- To what extent have the RDP interventions supported the strengthening of links between agriculture, food production and forestry and research and innovation, including for the purpose of improved environmental management and performance?
- To what extent has the RDP contributed to achieving the EU 2020 headline target of investing 3% of the EU's GDP in research and development and innovation?
- To what extent have the RDP interventions contributed to fostering innovation?

Considering all the above, innovation fostering effect of the RDP is introduced from three dimensions: a) measures contributing to R&D and innovation, b) knowledge sharing and cooperation-based innovation measures, as well as c) innovation as a horizontal concept.

2.3 Methodology

Evaluation methodology was developed based on the two following guidelines: *Evaluation of Innovation in Rural Development Programmes 2014-2020* and *Assessing RDP Achievements and Impacts 2019. Part II – Fiches for Answering the Common Evaluation Questions 22-30*.

In order to answer the evaluation questions, first the innovation potential of the related measures was identified, and the common and additional indicators calculated. Qualitative indicators were specified as well. Further information on the topic was obtained through expert interviews and consultation. Answers to the evaluation questions were formulated based on the combination of quantitative and qualitative methods and on the synthesis of the results.

2.4 Results

One of the main objectives of the Europe 2020 Strategy is to invest 3% of the European Union GDP in R&D by 2020. The target for Hungary is 1,8%. According to the EUROSTAT, this ratio was 2,06% for the EU while 1,35% for Hungary in 2017. Investments in R&D and innovation through the Hungarian RDP, contribute to the fulfilment of these objectives.

In case of majority of the measures relevant to **R&D and innovation** (M04) the calls for proposals already paved the way for innovative, eco-friendly investments. According to expert estimates, 90-100% of the support paid based on these calls for proposals can be considered innovative.

Investment in R&D&I shows considerable regional differences in Hungary. The national average of 1,35% is mainly due to the outstanding performance of the Central Hungarian Region (1,77%) while other regions in the country have a ratio of less than 1%. In the light of the results so far one can see that by supporting rural regions, the Hungarian RDP operates towards territorial balance in R&D&I funding.

The rural development policy between 2014 and 2020 assigns an important role to innovation based on **knowledge sharing and cooperation**. Measures supporting knowledge development and sharing (M01, M02) and innovative cooperation (M16, M19) have significant innovation potential. Within this topic support was paid to M01 (Information services) and M19 (LEADER) during the period under examination.

EIP operational groups, as cooperation of partners with different types of knowledge and experiences, play a bridging role between research and practice. In the period concerned, EIP OGs had not yet been selected but based on an online research among applicants with disclosed project ideas (eip.fm.gov.hu) their plans could be reviewed. Most frequently these groups intended to develop new technologies (22%) and new products (18%), while process innovation (13%) and development of new services (11%) were popular issues as well. In the remaining cases (36%) developing substantially modified products, technologies, processes or services were envisaged.

Fast, flexible and simple administration; plannability and freedom from unnecessary constraints were mentioned as the most important and desirable factors for success in this area.

Besides the environmental and climate policy objectives, innovation is also considered a **horizontal topic** in the RDP and majority of the measures are expected to contribute to its realization in some extent. Considering the innovation potential and the progress of the RDP measures, a greater comprehensive influence toward fostering innovation can be identified. The evaluation results clearly show that although some innovation-related measures had not been started, the already paid supports contributed to innovation in three areas: idea generation and development; capacity building and creating an enabling environment.

In general terms it can be said that supports paid contributed to the improvement of the conditions (capital assets, level of technology) necessary to increase competitiveness in the primary production, (especially in horticulture and animal husbandry) and in the food processing sector, while encouraged capacity building and the creation of a favourable environment for innovation at the same time.

3 BEVEZETÉS

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap felhasználását szabályozó európai uniós jogszabályok előírják (lásd 1303/2013/EU rendelet 56. cikk) a Vidékfejlesztési Program értékelését, ideértve az eredményesség, a hatékonyság és a hatások vizsgálatát. Ennek megfelelően a Vidékfejlesztési Program Irányító Hatósága megbízta a Field Consulting Services Zrt. által vezetett konzorciumot, a Vidékfejlesztési Program Értékelési Tervében szereplő, 2019-re ütemezett, tematikus értékelések elkészítésével.

Jelen dokumentum az Értékelési Terv „Innovációs hatás” feladatának elvégzése során feltárt tapasztalatokat, elemzési eredményeket mutatja.

Az értékelés az innováció, az innovatív megoldások megvalósulását vizsgálja a Vidékfejlesztési Program keretein belül. Az értékelés tartalmazza a végrehajtás előrehaladásának, tapasztalatainak összegyűjtését, az intézkedések már azonosítható kimeneteinek, eredményeinek vizsgálatát, és a következő programozási időszak tervezését segítő előzetes következtetéseket és ajánlásokat fogalmaz meg.

Jelen értékelés megállapításainak nagyrésze a 2018. december 31-ig feltárt adatokon alapul, kivéve a pénzügyi előrehaladást érintő megállapítások, melyek 2019. június 30-ig terjedő adatokra támaszkodnak. 2020-ban elkészül az értékelés bővített, illetve a legfrissebb adatokat felhasználó aktualizált verziója, mely a projektek nagyobb mértékű előrehaladására tekintettel várhatóan a hatások, összefüggések tekintetében is tud elemzési eredményekkel szolgálni.

Az innováció a vidékfejlesztés egyik **kulcstémaköre**, amely a jelenlegi (2014-2020) programozási időszakban nagyobb hangsúlyt és a korábbiaktól eltérő megközelítést (is) kapott a Vidékfejlesztési Programban (VP). Az innováció ösztönzésével foglalkozó közpolitikák az innovációt rendszerint kétfajta paradigma mentén szemlélik: a makro-ökonómiai megközelítés szerint az innováció egy lineáris folyamat, amely jellemzően egyéni teljesítményre fókuszál, az alapkutatótól a kutatás-fejlesztésen át a kereskedelemben való felhasználhatóságig vezet, a piaci kudarcok logikájára épül, amelyből kiindulva a kormányzati beavatkozás célja a piaci kudarcok enyhítése, felszámolása (releváns közpolitika: tudománypolitikai/ kutatáspolitikai). Az innováció rendszerszerű megközelítése ezzel szemben a különböző érintettek (stakeholder) egymás közti interakciójára és hálózatokra összpontosít, rendszerszintű problémák megoldását, új rendszerek létrehozásának ösztönzését tűzi ki célul (releváns közpolitika: innovációs politika) (EU SCAR, 2015).

Az Európai Bizottság előírásainak megfelelően a VP-ben az innováció ösztönzésének mindkét paradigmája helyet kapott, lehetővé téve a **K+F** központú lineáris szemléletre, valamint az **együttműködések** mentén működő rendszerszemléletre alapozott támogatásokat is. Az uniós törekvésekből egyértelműen azonosítható a rendszerszemléletű megközelítés preferálása, ugyanakkor látnunk kell, hogy a hazai élelmiszer-gazdasági szektor még csak épp, hogy elkezdett „barátkozni” ezzel a szemlélettel. Az **innováció**, mint a környezeti és klímapolitikai célok melletti harmadik horizontális célkitűzés, végigvonul az egész VP-n, a rendszerszemléletű megközelítés azonban ezen az átfogó szinten egyelőre a jövő kihívása marad.

A VP megvalósításának egyik fő mérföldkövét jelentő 2018. évi kibővített Éves Végrehajtási Jelentésben az innováció ösztönzésének értékelésekor valamennyi K+F+I-re lehetőséget biztosító intézkedés vizsgálata mellett az olyan innovációs együttműködések számbavételére is sor került, mint az Európai Innovációs Partnerség (EIP) operatív csoportjai, vagy a LEADER csoportok háromoldalú (kormányzati, üzleti, civil) partnerségei. Az említett értékelési jelentés releváns kérdéskörei a következők voltak:

- A vidékfejlesztési program keretében végrehajtott intézkedések milyen mértékben mozdították elő a vidéki térségekben az innovációt, az együttműködést és a tudásalap fejlesztését?
- A vidékfejlesztési program keretében végrehajtott intézkedések milyen mértékben mozdították elő – többek között a környezetgazdálkodás és a környezeti teljesítmény javítása érdekében – a

mezőgazdaság, az élelmiszer-termelés és az erdőgazdálkodás, valamint a kutatás és innováció közötti kapcsolatok erősítését?

- A vidékfejlesztési program milyen mértékben járult hozzá az Európa 2020 stratégia azon kiemelt céljának teljesítéséhez, amely az uniós GDP 3%-ának a kutatás-fejlesztés és az innováció terén való beruházására vonatkozik?
- A vidékfejlesztési program milyen mértékben járult hozzá az innováció ösztönzéséhez?

A fentieket is figyelembe véve a VP innovációt előmozdító hatását három területen mutatjuk be: a kutatás-fejlesztés és innováció területén, az együttműködésekre alapuló innovációk terén, valamint horizontálisan, az összes releváns intézkedésre vonatkozóan.

a) kutatás-fejlesztés és innováció (K+F+I):

Az Európa 2020 Stratégia egyik kiemelt célja, hogy 2020-ra az Unió GDP 3%-a K+F és innováció területén kerüljön beruházásra. Magyarország számára a kitűzött cél 1,8%. A 2017-re vonatkozó (legfrissebb) EUROSTAT adatok alapján az Unióban ez az arány 2,06% volt, míg Magyarországon 1,35%. A Vidékfejlesztési Program keretében K+F-re és innovációra fordított beruházások összege hozzájárul az Európa 2020 kiemelt céljának megvalósulásához. A Vidékfejlesztési Program megállapítja, hogy „Az agrárvállalkozások rendkívül alacsony K+F teljesítménye a versenyképességet negatívan befolyásoló tényező. A vállalkozásoknál végzett kutatás-fejlesztés erősítése mellett, ... az újítások átvételi és alkalmazási feltételeinek kiépítése is szükséges” (VP5.2, p. 253). A VP egyik fontos célkitűzésként jelenik meg tehát a K+F aktivitás és adaptáció, illetve az innovációs teljesítmény növelése az agrárgazdasági vállalkozásokban.

A kutatás-fejlesztés és innováció értékelésénél mindenképpen ki kell térnünk a fogalmi értelmezés kérdésére, hiszen erre vonatkozóan nincs egységes álláspont. Az értékelési útmutatókban módszertani segédanyagként ajánlott Frascati Kézikönyv (OECD, 2015) nem határozza meg pontosan az innováció fogalmát a K+F+I vonatkozásában. Hivatkozik azonban a témában korábban született, elismert publikációra, az Oslo Manual-ra (OECD/Eurostat, 2005), amely az innovációs tevékenységek közt említi például a már létező tudás, gépek, berendezések és egyéb tőkejavak beszerzését, képzéseket, vagy a szoftverfejlesztést is. (Az egységes definíciók hiánya melletti másik kihívás a K+F és innováció statisztikai számbavételének problémája, amely már az Európa 2020 Stratégiában is megjelent, és amellyel a 2018-ban kiadott Oslo Manual is részletesen foglalkozik).

A K+F és innováció értelmezéséhez a Frascati Kézikönyv mellett irányadónak tekintettük az Állami Számvevőszék tanulmányát is. Ez alapján a kutatás-fejlesztés (K+F), valamint az innováció egymással szoros kölcsönhatást alkotó, de különböző fogalmak, összekapcsolódásuk az innovációs lánc (alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés, technológizálás, tömeggyártás, használatba vétel) révén történik meg, a három terület többszörösen összefügg egymással, a tevékenységek sikeresség esetén láncolatot alkotnak: egymásra épülnek és visszacsatolódnak a korábbi szintekhez, az egyes folyamatok nem választhatók el egymástól (Állami Számvevőszék 2017, 14).

b) együttműködésre alapuló innováció, kutatás és gyakorlat közelítése

A 2014-2020 közötti vidékfejlesztési politika fontos szerepet szán a különféle együttműködéseknek, sőt innovációs célú együttműködési formában megalakuló, ún. EIP műveleti csoportoknak külön támogatást is nyújt. Az eltérő tudással, tapasztalatokkal rendelkező partnerek együttműködési híd szerepet töltenek be a kutatás és a gyakorlat között. A többoldalú, különféle típusú résztvevőkből álló partnerségek a diverzitásukból fakadó szélesebb rálátásuknak, valamint a résztvevők egymást inspiráló ötleteinek köszönhetően nagyobb eséllyel hoznak létre és valósítanak meg új kezdeményezéseket. A témakörhöz szorosan kapcsolódik a tudásbővítés, a tudástranszfer és a szaktanácsadás területe, amelyekkel ösztönözhető a kutatási eredmények, agrárgazdasági innovációk gazdálkodási gyakorlatban való alkalmazása.

c) innováció, mint horizontális célkitűzés

A környezeti és klímapolitikai célok mellett a VP az innovációra, mint horizontális célkitűzésre is tekint, és az intézkedések többségétől elvárja, hogy valamilyen szinten elősegítsék az innovációt. A VP intézkedéseinek innovációs potenciálját, valamint előrehaladását számba véve körvonalazódik egy nagyobb volumenű „átfogó hatás”, amelyet a VP az innováció előmozdítása érdekében a vizsgált időszakban kifejtett.

Az 1. táblázat bemutatja, hogy az innováció előmozdításában a fenti három területen mely VP intézkedések játszottak szerepet.

1. táblázat: A VP intézkedéseinek szerepe az innováció előmozdításában

Releváns intézkedések / Elemzés témaköre	K + F + I	Együttműködések	Horizontális célkitűzés
M01 Tudásátadás és tájékoztatási tevékenységek (14. cikk)	x	x	x
M02 Tanácsadási szolgáltatások, üzemvezetési és helyettesítési szolgáltatások (15. cikk)	x	x	x
M03 A mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek minőségrendszerei (16. cikk)*	(x)		(x)
M04 Beruházások tárgyi eszközökbe (17. cikk)	x		x
M05 természeti katasztrófák és katasztrófaesemények által károsított mezőgazdasági termelési potenciál helyreállítása és megfelelő megelőző intézkedések bevezetése (18. cikk)	x		x
M06 A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk)	x		x
M07 Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (20. cikk)			x
M08 Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások (21–26. cikk)	x		x
M09 Termelői csoportok és szervezetek létrehozása (27. cikk)	x		x
M15 Erdő-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos szolgáltatások, természetmegőrzés (34. cikk)			x
M16 Együttműködés (35. cikk)	x	x	x
M17 Kockázatkezelés (36. cikk)			x
M19 LEADER helyi fejlesztésre (közösség-vezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás (az 1303/2013/EU rendelet 35. cikke)		x	x

* Az intézkedés jogi akadályok miatt 2018. dec. 31-ig nem került meghirdetésre. A 26/2018. (X.1.) AM rendelettel az említett akadályok elhárultak, a VP3-3.1.1-19 Mezőgazdasági termelők EU-s és nemzeti minőségrendszerekhez történő csatlakozásának támogatása c. felhívás tervezetéről 2019. július 14-ig társadalmi egyeztetés folyt.

4 ELEMZÉS

4.1 Helyzetértékelés

Innovációs tartalom az egyes intézkedéseknél

Az innováció pontos meghatározását intézkedésenként a pályázati felhívások **fogalommagyarázata** tartalmazza. A **beruházási intézkedések** (M04, M08) innováció alatt általában az üzletvitel, a munkaszervezés vagy a külső kapcsolatok terén megvalósított olyan új, vagy továbbfejlesztett terméket, szolgáltatást, folyamatot, új marketingmódszert, vagy új szervezési mód megvalósítását értik, amelyek fő célja a tevékenységek hatékonyságának javítása, valamint kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése. A VP pályázóinak rendszerint típusok szerint is be kell mutatniuk a megvalósítani tervezett innovatív elemeket³. Folyamat innovációként értelmezhető az állatlétszám megfelelő szakmai magyarázattal alátámasztott bővítése, technológiai innováció például egy új, vagy tökéletesített technológia alkalmazása a termeléssel, vagy a szállítással kapcsolatos költségek csökkentésére, a hagyományos gazdálkodásról az ökológiára történő átállás, vagy az új termék piaci bevezetése miatt megjelenő új folyamatok folyamatfejlesztése.⁴ Termék-innovációnak tekinthető például új állatfaj, fajta termelésbe állítása, új termék piacra vezetése, agroturisztikai tevékenység megkezdése, vagy mezőgazdasági szolgáltatásnyújtás. Marketing-innováció például már meglévő termék termékjelöléssel való ellátása, új márka, új vagy jelentősen megújított weboldal bevezetése, termék bevezetése új piacra, a cég életében új értékesítési csatornákon történő közvetlen értékesítés,

³ technológiai, termék, marketing, szervezeti, vagy folyamat innováció

⁴ ha lényegesen különböznek a már meglévő céges folyamatoktól

piacszegmentáció, vagy új árképzési módszer alkalmazása. Szervezeti-innováció például beszerzési lánc menedzsment rendszerek vagy minőségirányítási rendszerek, új menedzsment struktúra bevezetése, a vállalkozás jogi formájának megváltozása (egyéni/társas) ill. más cégekkel, állami (kutató) intézetekkel történő formális együttműködés, valamint bizonyos, korábban belső, munkafolyamatok kiszervezése.

A **LEADER (M19) intézkedés** a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény 3. § 1. pontja értelmében innováció alatt a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének javítása, valamint a kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése érdekében végzett tudományos, műszaki, szervezési, gazdálkodási, kereskedelmi műveletek összességét érti, amelyek eredményeként új, vagy lényegesen módosított termék, eljárás, szolgáltatás jön létre, új vagy lényegesen módosított eljárás, technológia alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor, ideértve azokat a változásokat, amelyek csak adott ágazatban vagy adott szervezetnél minősülnek újdonságnak.

Az **EIP és a REL estében (M16)** a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének javítása, a kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése érdekében végzett tudományos, műszaki, szervezési, gazdálkodási, kereskedelmi műveletek összességét tekinti innovációnak, amelyek eredményeként új vagy lényegesen módosított termék, eljárás, szolgáltatás jön létre, új vagy lényegesen módosított eljárás, technológia alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor, ideértve azokat a változásokat, amelyek csak adott ágazatban vagy adott szervezetnél minősülnek újdonságnak (Innovációs tv. 3. § 6. pont).

A VP egyes intézkedései eltérő innovációs lehetőségeket hordoznak magukban. Az **innovációs potenciál** az intézkedések azon képessége, amellyel előmozdítják az innovációt a vidéki területeken egy adott innovációs rendszeren belül *új ötletek felkarolásával, kapacitásépítéssel, vagy az innovációt segítő környezet kialakításával* (European Evaluation Helpdesk for Rural Development, 2017). Az innováció e három irányának azonosítása egyszerűbbé teszi az intézkedések innovációt segítő szerepének megértését.

a) kutatás-fejlesztés és innováció (K+F+I):

A releváns intézkedések többsége *támogató környezet kialakításában* és a *kapacitásépítésben* játszik fontos szerepet, ami zömében az innovációs rendszer műszaki feltételeinek javítását jelenti (pl. hatékony, környezetkímélő, kockázatcsökkentő új technológiák bevezetését), de magában foglalja az innovációhoz szükséges szakmai feltételek javítását (pl. szakképzésen, szaktanácsadáson keresztül), vagy az innovációt ösztönző szervezeti keretek megteremtését (pl. EIP csoportok, rövid ellátási láncok). Ugyanezen intézkedéseken keresztül egyben a *kapacitásépítés* is megvalósul, hiszen a bevezetett új technológiák, eljárások a termelői kapacitásokat növelik, modernizálják. A képzéseken, szaktanácsadáson keresztül a képzésben, szaktanácsadásban részesülők tudása, képességei javulnak, innovációra való kapacitásuk nő. Az *ötletfeltárás- kidolgozás* elsősorban termékfejlesztést, új termékek bevezetését jelenti (pl. új borászati termékek), vagy az EIP keretében egy-egy innovatív ötlet együttműködésben megvalósuló kifejlesztését.

A felsorolt intézkedések számításba vett pályázati felhívásaiban az értékelési kritériumok között minden esetben megjelent az innovativitás. Leggyakrabban az üzleti terv részeként járt pont az innovativitásra (folyamat innováció, technológiai innováció, termék innováció, marketing innováció, egyéb innováció), de több esetben kiemelten is értékelési kritériumként szerepelt (pl. VP6-6.4.1–16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása). Az Európai Innovációs Partnerséghez kapcsolódó beruházási műveleteknél (VP3-16.1.1-4.1.5-4.2.1-4.2.2-8.1.1-8.2.1-8.3.1-8.5.1-8.5.2-8.6.1-17 Innovációs operatív csoportok létrehozása és az innovatív projekt megvalósításához szükséges beruházás támogatása) kiválasztási kritérium volt az önálló innovatív tartalom, vagy innovációs eredmény átvétele, amely műveleti szinten biztosítja az innováció teljesülését. A Termelői csoportok kiválasztásakor (VP3-9.1.1-17 Termelői csoportok és szervezetek létrehozása) innovatív eljárások, technológiák beszerzésére, tagi

együttműködésre, a tudás és innováció érdekében képzések szervezésére vagy folyamatos tanácsadói szolgáltatásra kaphattak pontot a versenyképesség erősítésének igazolásaként a pályázók.

A K+F és innováció szempontjából releváns intézkedések számottevő részénél (M04 intézkedés) a pályázati felhívás már eleve kijelölte az utat az innovatív, környezetbarát beruházások számára. A szakértői becslések szerint e felhívások többségére kifizetett összeg 90-100%-ban innovatívnak tekinthető.

- A kertészet korszerűsítését célzó felhívások új, innovatív és környezetbarát kertészeti technológiák bevezetését támogatták, melyek által az ágazatban szereplő termelők versenyképessége növelhető (pl. kertészeti erőgépek; munkagépek: vetőgép, trágyaszóró, permetező, betakarító gépek; anyagmozgató gépek). A kertészeti termelőtevékenységet szolgáló létesítmények építése (pl. üvegház, fóliaborítású növényház, gombaház, hűtőház), a korszerű ültetvények kialakítása, a fajtaválaszték korszerűsítése, a termésátlagok és minőség javítása, az öntözés korszerűsítése mind az innovációt előmozdító beruházásoknak tekinthetők. Az energiahatékonyság javítására vonatkozó tevékenységek (energetikai korszerűsítés, megújuló energiaforrást hasznosító technológiák alkalmazása (pl. napelemes rendszer kiépítése, geotermikus energia felhasználása) innovatív beruházások.
- Az állattartó telepek korszerűsítésénél (pl. VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése) az állatlétszám bővítése mellett a nagyobb gazdaságok esetében a legmodernebb, piacvezető klimatizációs és etetési technológiák, illetve a legtöbbször energiahatékonysági fejlesztés, vagy megújuló energia alkalmazása szerepel a tervekben. A kisebb igényrel beadott támogatott pályázatok vizsgálata azt mutatta, hogy a tervezett beruházások új technológiákat hoznának a gazdaságokba, illetve olyan korszerűsítéseket hajtanának végre, amelyek jelentősen javítanák az állatjólétet, a telepek higiéniai helyzetét. Sok beruházás célozza a teljes technológiaváltást, pl. a mélyalmos kifutós tartás helyett a lagúnás, termes, zárt elhelyezést, vagy automata etetőrendszert állítana be a hagyományos helyett. A kisebb pályázatoknál is gyakoriak az energiahatékonyság javítását célzó beruházások, a leggyakrabban az energiatakarékos világítás, szellőztetés, illetve napelemek alkalmazásának segítségével. A VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése felhívásnál az állatlétszám bővítése mellett a legtöbb nagyobb összegű pályázatban számítógép vezérlésű telepi technológiák, telepírányítási szoftverek beszerzése szerepel, napelem és energiatakarékos világítás és szellőzés megvalósításával. Több pályázónál hangsúlyosan jelennek meg a járványvédelmi szempontok, a higiénia javítása, ami összhangban van a legújabb európai törekvésekkel. A kisebb összegű pályázatokban általános az automatizált szellőztetők, etetők beállítása, illetve gyakori a korszerű telepírányítási szoftverek és berendezések tervezett telepítése. Változatos formában kívánnak a pályázók megújuló energiaformákat is használni, a biomassza kazánok mellett, napelemek, termálvizes fűtés és napkollektor egyaránt megjelenik a tervezett technológiák között. A tervezett beruházások rendszerint új technológiákat hoznak a gazdaságokba, ami a pályázó számára mindenképpen új, innovatív fejlesztést jelent. A szarvasmarhatartó telepeknél (VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése) az állatlétszám bővítése mellett a fejési, tartási és takarmányozási technológia fejlesztése, valamint az energiahatékonyság javítását célzó beruházásokról beszélhetünk, melyek innovatívnak tekinthetők.
- A mezőgazdasági vízgazdálkodási ágazat fejlesztése (VP2-4.1.4-16 számú felhívás) céljára megítélt és eddig kifizetett támogatások vagy új technológiák kialakítását szolgálják, vagy innovatív technológiai megoldásokkal a meglévő öntözőrendszerek, öntözőberendezések fejlesztését, cseréjét teszik lehetővé.
- A VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban és a VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása felhívások keretében a hozzáadott érték növelése új termékek előállításával valósult meg

(pl. organikus bor előállítása, jégbor előállítása, pasztörizált must előállítása, fajtabor előállítása, pezsgő, gyöngyözőbor, habzóbor előállítása, alkohollal erősített aperitif előállítása, melléktermékek további feldolgozásával szőlőmagolaj és –örlemény előállítása). A minőség javítását eredményező technológiai fejlesztés pl. alapanyag-válogatás berendezései, kíméletes prések beszerzése, flotációs musttisztítás, tartályok hűtése, a tartályok hűtésének-fűtésének számítógépes vezérlése, oxidatív fahordós érlelés eszközei, laborszerek beszerzése, légtisztító berendezés. Emellett korszerű, automatizált gépsorok alkalmazása, pl. palackozás, tartálytisztítás technológiája esetében, hidraulikus emelő berendezések. Az élelmiszer-feldolgozásra vonatkozó felhívás esetében felülreprezentáltak a mikro- és a kis méretű gazdaságok, élelmiszeripari cégek, akik jellemzően nem a legkorszerűbb technológia bevezetését célozták meg, viszont saját szempontjukból a célzott beruházások újszerű, innovatív tevékenységnek számítanak.

- A VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése felhívás keretében általában innovatív technológia beállítását tervezik a pályázók (modern tárolótér, csarnok, épület, energiatakarékos szárítók, tisztítók, infrastrukturális elemek, megújuló energia alkalmazása).
- A VP3-5.1.1.1 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása felhívás keretében a kedvezményezettek a téli és tavaszi fagykár, a hirtelen lezúduló jelentős mennyiségű csapadék, viharkár és jégesőkár jelentette kockázatokat igyekeznek mérsékelni. A beruházások például szélképző rendszer, ködsárkány, jégvédő háló, fagymentesítő, fagyvédelmi gépek, mobil jegesedésgátló berendezések beszerzését, bevezetését jelentik.
- Kiseb volt az innovatív tartalom a szakértői becslések alapján egyes M04 intézkedéseknél (pl. VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése – 50%, VP5-4.1.1.6-15 Az állattenyésztési ágazat fejlesztése – trágyatárolók építése – 60%), M09 (VP3-9.1.1-17 Termelői csoportok és szervezetek létrehozása – 33%), M06 (VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása – 50%), M08 (VP5-8.6.1-17 Erdészeti technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására és piaci értékesítésére irányuló beruházások – 15%).

b) együttműködésre alapuló innováció, a kutatás és gyakorlat közelítése

A tudásbővítést és a tudásmegosztást támogató M01, M02, M16, valamint az M19 intézkedések valamennyi alintézkedése jelentős innovációs potenciállal rendelkezik, mindhárom innovációs irány azonosítható:

- Az M01 intézkedésen belül mind az Agrárgazdasági képzések, felkészítő tréningek, mind a Tájékoztatási szolgáltatás mind pedig a Szakmai tanulmányutak, csereprogramok, gyakorlati programok *kapacitásépítő* szerepet töltenek be, segítségükkel a vidéki szereplők a VP nyújtotta fejlesztési, innovációs lehetőségekről, teendőkről tájékozódhatnak, a témában új tudással, tapasztalatokkal gyarapodhatnak.
- Az M02 intézkedés keretében szintén *kapacitásépítés* zajlik, melynek során a szaktanácsadók maguk is képzésen vesznek részt annak érdekében, hogy ügyfeleiket megfelelően tudják ellátni szakmai tanácsokkal a fejlesztések, innovációk témájában.
- Az M16 Együttműködési intézkedés keretében létrejövő EIP csoportok működtetése, innovatív projektjeik megvalósítása az *ötletfeltárás és -kidolgozás, a kapacitásépítés és a támogató környezet kialakítása* terén is innovatívnak ítélnélhető, lehetővé téve a különböző típusú szereplők egymást kiegészítő tudásának kamatoztatását. A közös fellépést támogató további műveletek, mint a REL, a Fenntarthatóságot célzó terület- és tájhasználat és a Szolidáris gazdálkodás is elsősorban a *támogató környezet*, a közös szervezeti forma létrehozásával járulnak hozzá az innováció folyamatához.

- Az M19 LEADER intézkedésen (ami egyébként inkább társadalmi innovációként fogható fel) keresztül megvalósított fejlesztési tevékenységeket Lukesch (2007) mind innovatívként kezeli, és az innovativitásuk típusa alapján kategorizálja: animációs, strukturáló és a konszolidáló innovációs tevékenységekre. A három tevékenységtípus közül a tapasztalatok alapján az animáció a partnerség kezdeti fázisaiban bír általában nagyobb jelentőséggel, és szereppel, hiszen ekkor van nagyobb szükség a helyiek mozgósítására, aktivizálására, az új ötletek felszínre hozására. A strukturáló tevékenységek általában ezt követően nyernek nagyobb teret, hogy kialakítsák az ötletekhez szükséges környezetet. A konszolidáló tevékenységek pedig gondoskodnak ezek marandóságáról, fenntarthatóságáról. Az intézkedés keretében így a HACs-ok elsősorban a támogató környezet kialakításában játszanak fontos szerepet, lehetővé téve a civil, üzleti és helyi önkormányzati szektor szereplőinek együttműködését, innovatív tevékenységét közös szervezeti keretek között. A másik két innovációs irány/útvonal lehetősége is benne van a LEADER-ben, például a VP6-19.3.1-17 LEADER - Helyi Akciócsoportok együttműködési tevékenységeinek előkészítése és megvalósítása c. felhívás eredményeként a partnerek közötti *ötletfeltárás és -kidolgozás*, valamint a *kapacitásépítés* is elősegíthető. A HFS-ek elkészítése során az *ötletfeltárás és -kidolgozás* is fontos szerepet kap.

c) innováció, mint horizontális cél

Összefoglalva elmondható, hogy az *ötletfeltárás és -kidolgozás* szempontjából az M01, M16 és M19, a *kapacitásépítés* szempontjából az M01, M02, M04 (4.1-4.2), M05, M06, M08, M09, M16, M19, az *innovációt támogató környezet kialakítása* szempontjából pedig az M04, M05, M06, M07, M08, M09, M15, M16, M17, M19 intézkedések tekinthetők relevánsnak. Az egyes intézkedések VP által előrevetített innovációs tartalmát a 2. táblázat részletesen is bemutatja.

2. táblázat: Innováció, mint horizontális célkitűzés a VP-ben, szükségletek és innovációs irányok

Kód	Intézkedés tartalma	Szükséglet, melyre az intézkedés válaszol	Innováció, mint horizontális célkitűzés	Azonosított innovációs irány/útvonal
M01	Tudásátadás és tájékoztatási tevékenységek (14. cikk)	(01) A K+F aktivitás és adaptáció, illetve az innovációs teljesítmény növelése az agrárgazdasági vállalkozásokban (02) Együttműködések erősítése az agrárgazdaság szereplői, a kutatás, az innováció, és az élelmiszerlánc egyes szereplői között (03) Termelői és szolgáltatói oldal szakmai felkészültségének javítása, szakmai továbbképzési rendszer megújítása (13) Fiatal gazdálkodók célzott segítése a gazdálkodói generációváltás érdekében - alprogram (23) Rövid ellátási láncok fejlesztése - tematikus alprogram	A bemutató üzemi programok során megismert innovatív technológiák, környezetkímélő és az éghajlatváltozás hatásait mérséklő eljárások , a gazdálkodók szakmai tudásának gyarapodása , és a szakmai tanulmányutak , csereprogramok egyaránt hozzájárulnak az innovációk létrehozásához és terjesztéséhez	Ötletfeltárás - kidolgozás Kapacitásépítés
M02	Tanácsadási szolgáltatások, üzemvezetési és helyettesítési szolgáltatások (15. cikk)	(01) A K+F aktivitás és adaptáció, illetve az innovációs teljesítmény növelése az agrárgazdasági vállalkozásokban (02) Együttműködések erősítése az agrárgazdaság szereplői, a kutatás, az innováció, és az élelmiszerlánc egyes szereplői között (03) Termelői és szolgáltatói oldal szakmai felkészültségének javítása, szakmai továbbképzési rendszer megújítása (04) A szaktanácsadási rendszer igény alapú, szakágazati célcsoportokra koncentrált működésének megvalósítása (13) Fiatal gazdálkodók célzott segítése a gazdálkodói generációváltás érdekében - alprogram (23) Rövid ellátási láncok fejlesztése - tematikus alprogram	A magas szintű és naprakész szakmai ismeretekkel és gyakorlattal rendelkező szaktanácsadók segítségével jelentősen növelhetők a gazdálkodók innovációs ismeretei, valamint az innovációk gyakorlati alkalmazásához is tanácsokat kaphatnak.	Kapacitásépítés

Kód	Intézkedés tartalma	Szükséglet, melyre az intézkedés válaszol	Innováció, mint horizontális célkitűzés	Azonosított innovációs irány/útvonal
M03	A mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek minőségrendszerei (16. cikk)	(08) Az agrárgazdaságban a vertikális és horizontális együttműködések szintjének növelése, termékpálya-rendszerek kialakítása (22) Új részvétel támogatása Unió és nemzeti minőségi rendszerekben és önkéntes mezőgazdasági terméktanúsítási rendszerekben	A minőségi termék előállítás önmagában is innovációt testesít meg a tömegtermeléshez képest. A mezőgazdasági termelő vállalkozások minőségrendszerekhez való csatlakozása, az ilyen termékek élelmiszerláncba történő kapcsolása, valamint ez által a fenntartható fogyasztási szokások erősítése innovatív rendszert is eredményez.	Ötletfeltárás - kidolgozás Kapacitásépítés Támogató környezet kialakítása
M04	Beruházások tárgyi eszközökbe (17. cikk) 4.1. Mezőgazdasági üzemek összteljesítményének és fenntarthatóságának javítása 4.1.1. művelet: Az állattenyésztési ágazat fejlesztése 4.1.2. művelet: A kisméretű terménytárolók és szárítók építése és energiahatékonyságuk javítása 4.1.3. művelet: A kertészeti ágazat fejlesztése 4.1.4. művelet: Mezőgazdasági vízgazdálkodási ágazat fejlesztése 4.1.5. művelet: Az agrár-innovációs operatív csoportok innovatív projektjeinek megvalósításához szükséges beruházások megvalósítása 4.1.6. művelet: Mezőgazdasági üzemek energiahatékonyságának javítása	(01) A K+F aktivitás és adaptáció, illetve az innovációs teljesítmény növelése az agrárgazdasági vállalkozásokban (02) Együttműködések erősítése az agrárgazdaság szereplői, a kutatás, az innováció, és az élelmiszerlánc egyes szereplői között (06) A kertészeti és állattenyésztési ágazat versenyképességének javítása (07) A klímaváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése komplex vízgazdálkodási beavatkozások alkalmazásával (08) Az agrárgazdaságban a vertikális és horizontális együttműködések szintjének növelése, termékpálya-rendszerek kialakítása (10) Az éghajlatváltozás elleni küzdelem és a kiegyensúlyozott gazdálkodás biztosítása: kockázatmegelőzés és kockázatkezelés (11) A mezőgazdasági termelés energia-felhasználási hatékonyságának javítása (12) A vidéki lakosság helyben tartása a mezőgazdasági kiegészítő tevékenység erősítésével (13) Fiatal gazdálkodók célzott segítése a gazdálkodói generációváltás érdekében - alprogram (20) Élelmiszer-feldolgozó KKV-k versenyképességét célzó fejlesztések (magasabb hozzáadott értékű termékstruktúra) biztosítása (21) Az élelmiszerfeldolgozásban használt inputok hatékonyságát célzó beruházások és az élelmiszerbiztonság fejlesztése	Az Európai Innovációs Partnerséghez kapcsolódó beruházási művelet megteremti a kapcsolatot az innovációs együttműködések és a technológiafejlesztés alintézkedés között. Valamennyi művelet esetében kiválasztási kritérium az önálló innovatív tartalom, vagy innovációs eredmény átvétele, amely műveleti szinten biztosítja az innováció teljesülését.	Ötletfeltárás - kidolgozás
	4.2. Mezőgazdasági termékek feldolgozásába/forgalmazásába és/vagy kifejlesztésébe történő beruházások támogatása 4.2.1. művelet: Mezőgazdasági termékek értékfenntartása és erőforrás-hatékonyságának elősegítése a feldolgozásban 4.2.2. művelet: Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása 4.2.3. művelet: Mezőgazdasági terméket feldolgozó üzemek energiahatékonyságának javítása	(23) Rövid ellátási láncok fejlesztése - tematikus alprogram (24) A mezőgazdasághoz kötődő fajok természeti helyzetének javítása (a fajok és élőhelyek igényeit figyelembe vevő földhasználat) (27) A környezetbarát technológiák alkalmazásának növelése, a környezettudatos gazdálkodás fejlesztése (30) A klímaváltozáshoz alkalmazkodó, vízviszataratáson alapuló vízgazdálkodás fejlesztése (31) A talajok termékenységének megőrzése, degradációs folyamatok megelőzése, mérséklése, és talajkímélő gazdálkodás ösztönzése (34) Környezetbarát technológiák fejlesztése, öko-innováció ösztönzése	Az alintézkedés mindkét művelete közvetlenül vagy közvetve innovációs célokat is szolgál a termékfejlesztést és erőforrás-hatékonyságot célzó, vagy az agrár-innovációs operatív csoportok kísérleti fejlesztései által.	Ötletfeltárás - kidolgozás Támogató környezet kialakítása
	4.4. Az agrár-környezetvédelmi, illetve az éghajlatváltozással kapcsolatos célok teljesítéséhez kapcsolódó nem termelő beruházásokhoz nyújtott támogatás 4.4.1. művelet: Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások 4.4.2. művelet: Vízvédelmi beruházások	(35) Vidéki vállalkozások indulásának és a működők hatékonyságának növelése, fenntartható működésének elősegítése (37) A vidéki gazdaság szereplői közötti együttműködések erősítése (40) Környezeti terhelés csökkentése, a természeti erőforrásokkal való hatékonyabb gazdálkodás és klímareziliencia (42) A kis méretű, a banki finanszírozásból kiszoruló mezőgazdasági és élelmiszer-feldolgozó vállalkozások finanszírozásának elősegítése (44) Komplex meliorációs beavatkozások víz- és tápanyag-gazdálkodás érdekében (45) A szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozó kis méretű gazdaságok erőforrás-hatékony szárítókapacitási és terménytárolási megoldásai	A vízvédelmi nem termelő beruházások, különösen a területi vízviszataratást szolgáló műveletek új típusú szemléletet és innovatív megoldásokat követelnek meg.	Ötletfeltárás - kidolgozás Támogató környezet kialakítása

Kód	Intézkedés tartalma	Szükséglet, melyre az intézkedés válaszol	Innováció, mint horizontális célkitűzés	Azonosított innovációs irány/útvonal
		(47) Kis méretű gazdaságok üvegházhatású gáz kibocsátásának csökkentés (49) Új víztakarékos öntözési beruházások a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás		
M05	A természeti katasztrófák és katasztrófaesemények által károsított mezőgazdasági termelési potenciál helyreállítása és megfelelő megelőző intézkedések bevezetése (18. cikk)	10) Az éghajlatváltozás elleni küzdelem és a kiegyensúlyozott gazdálkodás biztosítása: kockázatmegelőzés és kockázatkezelés	Új eszközök és technológiák bevezetésével lehetővé válik a kedvezőtlen éghajlati jelenségek és a katasztrófaesemények elleni megelőző védekezés. Magyarországon újszerű kármegelőző megoldások honosodhatnak meg az alintézkedésnek köszönhetően, mely jelentősen tudja javítani a szélsőséges időjárási eseményeknek való kitettséget.	Támogató környezet kialakítása
M06	A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk)	(06) A kertészeti és állattenyésztési ágazat versenyképességének javítása (08) Az agrárgazdaságban a vertikális és horizontális együttműködések szintjének növelése, termékpálya-rendszerek kialakítása (12) A vidéki lakosság helyben tartása a mezőgazdasági kiegészítő tevékenység erősítésével (13) Fiatal gazdálkodók célzott segítése a gazdálkodói generációváltás érdekében - alprogram (35) Vidéki vállalkozások indulásának és a működők hatékonyságának növelése, fenntartható működésének elősegítése	A fiatal gazdálkodók induló vállalkozásaitól kiemelkedő arányban várható, hogy korszerű ismereteikre, vállalkozó kedvükre és együttműködés iránti nyitottságukra alapozva aktív részeseivé, akár kezdeményezőivé válnak a különbözőbb tartalmú agrárgazdasági innovációk meghonosításában	Támogató környezet kialakítása
M07	Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (20. cikk)	(12) A vidéki lakosság helyben tartása a mezőgazdasági kiegészítő tevékenység erősítésével (36) Humán erőforrás- és vállalkozáshiányos térségekben a belső erőforrásokra építő speciális gazdasági tevékenységek ösztönzése (37) A vidéki gazdaság szereplői közötti együttműködések erősítése (38) Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés közösségi megoldásainak segítése (39) Tanyás és aprófalvas térségekre jellemző speciális problémák kezelése (41) helyi szintű tervező, fejlesztő és aktivizáló kapacitás rendelkezésre állása (43) A vidéki közösségeket, a szolgáltatások elérését szolgáló többfunkciós közösségi terek és kezdeményezések (48) A vidéki térségek társadalmi és gazdasági igényeinek kielégítése a külterületi úthálózat-fejlesztés révén	A vidéki településeken a rendelkezésre álló megújuló energiaforrások – elsősorban a biomassa – közösségi célú felhasználása, ill. a helyi alapanyagok közétkeztetésbe való bevonása számos innovatív megoldásra ad lehetőséget.	Támogató környezet kialakítása
M08	Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások (21–26. cikk)	(01) A K+F aktivitás és adaptáció, illetve az innovációs teljesítmény növelése az agrárgazdasági vállalkozásokban (02) Együttműködések erősítése az agrárgazdaság szereplői, a kutatás, az innováció, és az élelmiszerlánc egyes szereplői között (14) A fenntartható erdőgazdálkodás biológiai alapjainak biztosítása, kiemelten a védett és magas természetességű erdőkben (15) Erdészeti potenciál megőrzése, károsodásának megelőzése és helyreállítása (16) Az erdő-potenciál megőrzése és helyreállítása a talaj- és erdővízvédelmet szolgáló erdőgazdálkodási módok ösztönzése révén (17) Erdei haszonvételek bővítése és értéknövelése, az erdőgazdálkodás bio-gazdaságban betöltött szerepének erősítése	klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás az erdőgazdálkodás területén, illetve ezen hatások káros következményeinek mérséklése, valamint a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, a multifunkcionalitás erősítése jelent innovációs kihívást. Ezek kezelése nem lehet sikeres más módon, mint a kutatók és gazdálkodók célorientált együttműködése által.	Támogató környezet kialakítása

Kód	Intézkedés tartalma	Szükséglet, melyre az intézkedés válaszol	Innováció, mint horizontális célkitűzés	Azonosított innovációs irány/útvonal
		(18) Az ország erdőborítottságának és fásított területeinek növelése (19) Az erdők közjóléti és turisztikai potenciáljának erősítése (31) A talajok termékenységének megőrzése, degradációs folyamatok megelőzése, mérséklése, és talajkímélő gazdálkodás ösztönzése (34) Környezetbarát technológiák fejlesztése, öko-innováció ösztönzése (35) Vidéki vállalkozások indulásának és a működők hatékonyságának növelése, fenntartható működésének elősegítése		
M09	Termelői csoportok és szervezetek létrehozása (27. cikk)	(08) Az agrárgazdaságban a vertikális és horizontális együttműködések szintjének növelése, termékpálya-rendszerek kialakítása (23) Rövid ellátási láncok fejlesztése - tematikus alprogram	termelői csoportok és termelői szervezetek a termelők természetes csoportosulásaként értelmezhetők, így az innovációs együttműködések legkézenfekvőbb alanyai lehetnek. A gyakorlat szerint az ilyen csoportosulások eddig is jelentős szerepet játszottak az innováció területén	Támogató környezet kialakítása
M10	Agrár-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos intézkedések (28. cikk)	-	Nem releváns.	Nem releváns.
M11	Ökológiai gazdálkodás (29. cikk)	-	Nem releváns.	Nem releváns.
M12	Natura 2000 kifizetések és a víz-keretirányelvhez kapcsolódó kifizetések (30. cikk)	-	Nem releváns.	Nem releváns.
M13	Hátrányos természeti adottságokkal vagy egyéb sajátos hátrányokkal rendelkező területek számára teljesített kifizetések (31. cikk)	-	Nem releváns.	Nem releváns.
M14	Állatjólét (33. cikk)	-	-	-
M15	Erdő-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos szolgáltatások, természetmegőrzés (34. cikk)	(14) A fenntartható erdőgazdálkodás biológiai alapjainak biztosítása, kiemelten a védett és magas természetességű erdőkben (15) Erdészeti potenciál megőrzése, károsodásának megelőzése és helyreállítása (16) Az erdő-potenciál megőrzése és helyreállítása a talaj- és erózióvédelmet szolgáló erdőgazdálkodási módok ösztönzése révén (19) Az erdők közjóléti és turisztikai potenciáljának erősítése (25) A zöld infrastruktúra fejlesztése, az ökológiai hálózat koherenciájának javítása (27) A környezetbarát technológiák alkalmazásának növelése, a környezettudatos gazdálkodás fejlesztése (34) Környezetbarát technológiák fejlesztése, öko-innováció ösztönzése	a korábban alkalmazott erdő-környezetvédelmi műveletek pontosítása mellett új elemként bevezetésre kerül az erdők genetikai állományának megőrzése és javítása beavatkozás is.	
M16	Együttműködés (35. cikk)	(01) A K+F aktivitás és adaptáció illetve az innovációs teljesítmény növelése az agrárgazdasági vállalkozásokban (02) Együttműködések erősítése az agrárgazdaság szereplői, a kutatás, az innováció, és az élelmiszerlánc egyes szereplői között (06) A kertészeti és állattenyésztési ágazat versenyképességének javítása (08) Az agrárgazdaságban a vertikális és horizontális együttműködések szintjének növelése, termékpálya-rendszerek kialakítása (10) Az éghajlatváltozás elleni küzdelem és a kiegyensúlyozott gazdálkodás biztosítása: kockázatmegelőzés és kockázatkezelés	Az intézkedés minden alintézkedése – bár különböző céllal és módon - új típusú szemléletet és innovatív megoldásokat alkalmaznak és honosítanak meg. Fő célkitűzés: a különböző innovatív együttműködésre alapuló fejlesztési projektek megvalósításával az agrárgazdaság (beleértve a feldolgozást és erdőgazdaságot is) termelékenységének és környezeti hatékonyságának javítása, különös tekintettel az erőforrás hatékonyságra és a klímaváltozáshoz való adaptációra, valamint a vidéki területek	Ötletfeltárás és -kidolgozás Kapacitásépítés Támogató környezet kialakítása

Kód	Intézkedés tartalma	Szükséglet, melyre az intézkedés válaszol	Innováció, mint horizontális célkitűzés	Azonosított innovációs irány/útvonal
		<p>(11) A mezőgazdasági termelés energia-felhasználási hatékonyságának javítása</p> <p>(12) A vidéki lakosság helyben tartása a mezőgazdasági kiegészítő tevékenység erősítésével</p> <p>(13) Fiatal gazdálkodók célzott segítése a gazdálkodói generációváltás érdekében - alprogram</p> <p>(15) Erdészeti potenciál megőrzése, károsodásának megelőzése és helyreállítása</p> <p>(17) Erdői haszonvételek bővítése és értéknövelése, az erdőgazdálkodás bio-gazdaságban betöltött szerepének erősítése</p> <p>(19) Az erdők közjóléti és turisztikai potenciáljának erősítése</p> <p>(20) Élelmiszer-feldolgozó KKV-k versenyképességét célzó fejlesztések (magasabb hozzáadott értékű termékstruktúra) biztosítása</p> <p>(21) Az élelmiszerfeldolgozásban használt inputok hatékonyságát célzó beruházások és az élelmiszerbiztonság fejlesztése</p> <p>(23) Rövid ellátási láncok fejlesztése - tematikus alprogram</p> <p>(24) A mezőgazdasághoz kötődő fajok természeti helyzetének javítása (a fajok és élőhelyek igényeit figyelembe vevő földhasználat)</p> <p>(26) Extenzív gazdálkodás ösztönzése, az extenzív termelésben rejlő lehetőségek jobb kihasználása</p> <p>(27) A környezetbarát technológiák alkalmazásának növelése, a környezettudatos gazdálkodás fejlesztése</p> <p>(30) A klímaváltozáshoz alkalmazkodó, vízvisszatartáson alapuló vízgazdálkodás fejlesztése</p> <p>(31) A talajok termékenységének megőrzése, degradációs folyamatok megelőzése, mérséklése, és talajkímélő gazdálkodás ösztönzése</p> <p>(34) Környezetbarát technológiák fejlesztése, öko-innováció ösztönzése</p> <p>(36) Humán erőforrás- és vállalkozáshiányos térségekben a belső erőforrásokra építő speciális gazdasági tevékenységek ösztönzése</p> <p>(37) A vidéki gazdaság szereplői közötti együttműködések erősítése</p> <p>(40) Környezeti terhelés csökkentése, a természeti erőforrásokkal való hatékonyabb gazdálkodás és klímareziliencia</p>	<p>multifunkcionális lehetőségeinek strukturáltabb kihasználása révén (M16.1, M16.3, M16.9).</p>	
M17	Kockázatkezelés (36. cikk)	<p>(10) Az éghajlatváltozás elleni küzdelem és a kiegyensúlyozott gazdálkodás biztosítása: kockázatmegelőzés és kockázatkezelés</p>	<p>A jövedelemstabilizáló eszköz bevezetése már önmagában innovatívnak számít, eddig Magyarországon nem használt eszköz, lehetőséget teremt a mezőgazdasági termelők számára kiszámíthatóbb jövedelemtermelés biztosítására.</p>	Támogató környezet kialakítása

Kód	Intézkedés tartalma	Szükséglet, melyre az intézkedés válaszol	Innováció, mint horizontális célkitűzés	Azonosított innovációs irány/útvonal
M19	LEADER helyi fejlesztésre (közösségvezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás (az 1303/2013/EU rendelet 35. cikke)	(02) Együttműködések erősítése az agrárgazdaság szereplői, a kutatás, az innováció, és az élelmiszerlánc egyes szereplői között (05) Fogyasztói tudatosság, környezettudatosság növelése (12) A vidéki lakosság helyben tartása a mezőgazdasági kiegészítő tevékenység erősítésével (34) Környezetbarát technológiák fejlesztése, öko-innováció ösztönzése (35) Vidéki vállalkozások indulásának és a működők hatékonyságának növelése, fenntartható működésének elősegítése (36) Humán erőforrás- és vállalkozáshiányos térségekben a belső erőforrásokra építő speciális gazdasági tevékenységek ösztönzése (37) A vidéki gazdaság szereplői közötti együttműködések erősítése (38) Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés közösségi megoldásainak segítése (39) Tanyás és aprófalvas térségekre jellemző speciális problémák kezelése (41) helyi szintű tervező, fejlesztő és aktivizáló kapacitás rendelkezésre állása (46) Helyi szintű tervező, fejlesztő, aktivizáló kapacitás rendelkezésre állása (LEADER)	A LEADER elsősorban a társadalmi innovációs megoldások kialakításának és adaptálásának közege és egyben eszköze. Mind az adott közösség különböző tudással, érdekekkel és szemlélettel rendelkező tagjai figyelmének felkeltése, összehangolása és konszenzusos fejlesztési kezdeményezésekké alakítása, mind a pontosan célzott - sok esetben nem konvencionális - megoldások megtalálása vagy kialakítása a társadalmi innovációs kihívások és megoldások széles skáláját aktiválja	Ötletfeltárás és -kidolgozás Kapacitásépítés Támogató környezet kialakítása

Forrás: VP

Az innovációt elősegítő intézkedések előrehaladása

a) kutatás-fejlesztés és innováció (K+F+I):

A kutatás-fejlesztés és innováció szempontjából releváns intézkedéseket figyelembe véve a 2019. június 30-ig kifizetett közkiadások összege 252,96 millió euro, amelyből az ágazati szakértők becslései alapján kb. 236,27 millió euro a K+F-re és innovációra fordított beruházási összeg.⁵

b) együttműködésre alapuló innováció, kutatás és gyakorlat közelítése

Összességében elmondható, hogy a vizsgált területen előrelépés történt a VP-ben. A felhívások többsége megjelent, a pályázatok beérkeztek, sőt több esetben jóváhagyásra is kerültek. Kifizetés a VP1-1.2.2-16 *Tájékoztatói szolgáltatás* felhívás keretében történt 2019. június 30-ig, 9,93 millió euro összegben. Determináció alapján további kifizetésekre került sor az M01 intézkedés keretében, (Szakképzésre 4,957 ezer euro, Komplex tájékoztatásra 29,74 ezer euro, Bemutató üzemi programokra 136,43 ezer euro.) Az M02 intézkedés keretében Szaktanácsadásra 969,21 euro került kifizetésre. Az M19 intézkedésnél a Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésére 3,078 millió euro, a HACs-ok működtetésére, animációjára 14,819 millió euro közkiadás történt a VP-ből 2019. június 30-ig. Determináció keretében LEADER HFS megvalósításra (életminőség/diverzifikáció, környezet/földgazdálkodás, versenyképesség) 8,552 millió euro, LEADER együttműködésekre 11,118 millió euro, LEADER működésre 2,967 millió euro került átutalásra. A HFS versenyképesség (ÚMVP) komponenseinek megvalósítására 2019. június 30-ig további 9,99 ezer euro került kifizetésre VP forrásból.

Bár támogatás kifizetésére a vizsgált időszakban nem került sor, elmondható, hogy EIP műveleti csoportok alakultak, konkrétan 123 csoport 169 db támogatási kérelmet nyújtott be. Ennek háromnegyede mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos csoport és projekt, további 13,5% Élelmiszer feldolgozással,

⁵ A K+F-re és innovációra fordított rész kiszámításához a korábbi, szakértői becslés alapján meghatározott arányszámok kerültek felhasználásra.

borászattal; 11,1% Erdőgazdálkodással kapcsolatos projekt. A pályázati felhívás alapján a támogatott projektek várható száma 73 db lesz.

Pontos adatok egyelőre nem állnak rendelkezésre a partnerek számáról, viszont annyi tudható, hogy legalább öt, egymástól független, gazdasági tevékenységet folytató természetes vagy jogi személynek részt kell vennie a csoportban, akik a pályázati felhívás alapján mezőgazdasági termelők, élelmiszer-feldolgozók, borászatok, erdőgazdálkodók, kutatóhelyek, kutatók, tanácsadók és szaktanácsadók lehetnek. Az előzetes tapasztalatok szerint a pályázók nem törekedtek nagy csoportok létrehozására, igyekeztek inkább a minimális követelményeknek eleget tenni. Valószínűsíthető a kutatói szféra magasabb aránya a csoporttagok között.

Az EIP műveleti csoportjai innovatív tevékenységeket hajtottak végre és terjesztettek. Támogatott projektek egyelőre nincsenek, de a projektötletüket az eip.fm.gov.hu oldalon nyilvánossá tevő pályázók körében végzett online kérdőív eredményei alapján új technológiát (a válaszadók 22%-a), valamint új terméket (18%) terveznek leggyakrabban létrehozni a csoportok. Emellett eljárásinnovációt (13%), valamint új szolgáltatás létrehozását (11%) is tervezik. A többi esetben (36%) lényegesen módosított termék, technológia, eljárás, vagy szolgáltatás kifejlesztésére és megvalósítására kerül sor. A válaszadók döntő többsége egyszerre több fórumon is tervezi eredményei népszerűsítését, megosztását. Bemutató üzemi programokon (83,3%), saját honlapon (79,2%), a közösségi médiában (66,7%), TV, rádió, nyomtatott kiadvány formájában (58,3%), vagy egyéb online kommunikációs eszközökön keresztül (58,3%). A szakértői, pályázati interjúk során kiderült, hogy a pályázók túlnyomó többsége vállalta szabadalmi bejelentés benyújtását (és befogadását) legkésőbb a projekt fizikai befejezéséig. Az online kérdőív válaszadójának háromnegyede (76%) gondolja úgy, hogy projektjének eredménye a környezetgazdálkodás és a környezeti teljesítmény javítását valószínűsíthetően nagyon vagy akár teljes mértékben is szolgálhatja. A válaszokból levonható következtetések szerint az összes kérelem közel egy harmadában explicit megjelenik a környezetgazdálkodás vagy a környezeti teljesítmény javításának célja. Ez az arány azonban valószínűsíthetően inkább 50-60 százalék között mozog.

A VP képzési intézkedése (M01) az elemzés lezárásáig egyelőre nem indult el, viszont a Tájékoztatási szolgáltatás keretében (széleskörű tájékoztatás) 3 db EIP pályázati roadshow került megrendezésre az ország különböző pontjain, 3000 db EIP tájékoztató kiadvány készült két témakörben, valamint a www.nak.hu weboldalon tájékoztató cikk jelent meg a termékinnovációval kapcsolatban. Az eip.fm.gov.hu interaktív platformon az innováció iránt érdeklődők folyamatos tájékoztatást kaptak EIP témában (tájékoztató anyagokat tölthettek le, jó gyakorlatokat ismerhettek és oszthattak meg), projektötleteiket feltölthették és megoszthatták, partnereket kereshettek stb. A VP forrásoktól függetlenül, nemzeti forrásból számos további eseményt, képzést rendeztek meg EIP témakörben (pl. EIP előkészítő konferencia; szaktanácsadók, pályázati írók és referensek számára képzés; valamint felkészítő tréning a pályázók részére). A projektötletüket az eip.fm.gov.hu oldalon nyilvánossá tevő pályázók körében végzett online kérdőív eredményei alapján a válaszadók 29,2%-a részt vett felkészítő képzésen, tréningen, vagy workshopon a projektkészítés folyamatában. VP támogatásból a HACS-ok (104 db HACS) a HFS elkészítésének keretében a helyiek számára szervezett képzési költségeiket is elszámolhatták.

c) innováció, mint horizontális célkitűzés

Tudásátadás és tájékoztatói tevékenységek (M01): A bemutató üzemi programok során megismert innovatív technológiák, eljárások, a gazdálkodók szakmai tudásának gyarapodása, és a szakmai tanulmányutak, csereprogramok egyaránt hozzájárulnak az innovációk létrehozásához és terjesztéséhez. A tervezett pénzügyi keret 48,45 millió euro, amelyből egyelőre 9,933 millió eurót fizettek ki a VP1-1.2.2-16 Tájékoztatási szolgáltatás felhívásra, valamint 171,131 ezer eurót determináció címén Bemutató üzemi programokra, Szakképzésre, valamint Komplex tájékoztatásra).

Tanácsadási szolgáltatások, üzemvezetési és helyettesítési szolgáltatások (M02): Szaktanácsadók segítségével jelentősen növelhetők a gazdálkodók innovációs ismeretei, valamint a gyakorlati alkalmazásához is tanácsokat kaphatnak. A tervezett pénzügyi keret: 43,93 millió euro, amelyből 2019. június végéig 969,21 euro determinációs kifizetés történt.

Beruházások tárgyi eszközökbe (M04): A 4.1. alintézkedés keretében az EIP-hez kapcsolódó beruházási művelet megteremti a kapcsolatot az innovációs együttműködések és a technológiafejlesztés alintézkedés között. Kiválasztási kritérium az önálló innovatív tartalom, vagy innovációs eredmény átvétele. A 4.2. alintézkedés mindkét művelete közvetlenül vagy közvetve innovációs célokat is szolgál a termékfejlesztést és erőforrás-hatékonyságot célzó, vagy az agrár-innovációs operatív csoportok kísérleti fejlesztései által. A 4.4. vízvédelmi nem termelő beruházások, különösen a területi vízviszataratást szolgáló műveletek új típusú szemléletet és innovatív megoldásokat követelnek meg. A tervezett pénzügyi keret 1877,91 millió euro, amelyből 2019. június 30-ig determinációval együtt 223,195 millió euro került kifizetésre a 4.1 és 4.2 alintézkedésekre. Az EIP csoportok beruházásai még nem kezdődtek meg.

A természeti katasztrófák és katasztrófaesemények által károsított mezőgazdasági termelési potenciál helyreállítása és megfelelő megelőző intézkedések bevezetése (M05): Új eszközök és technológiák bevezetésével lehetővé válik a kedvezőtlen éghajlati jelenségek és a katasztrófaesemények elleni megelőző védekezés. Magyarországon újszerű kármegelőző megoldások honosodhatnak meg az alintézkedésnek köszönhetően, mely jelentősen tudja javítani a szélsőséges időjárási eseményeknek való kitettséget. A tervezett pénzügyi keret 20,31 millió euro, amelyből az előleget nem számítva 2019. június 30-ig 3,253 millió euro eurokerült kifizetésre. euro

A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (M06): A fiatal gazdálkodók induló vállalkozásai a VP leírása szerint kiemelkedő innovációs potenciállal bírhatnak, a vizsgált időszakban 58,2 millió euro került kifizetésre erre a célra determinációval együtt. A nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztése keretében történtek innovatív beruházások. 2019 június 30-ig 5,475 millió euro került kifizetésre erre a címre. Az intézkedésre tervezett pénzügyi keret 245,16 millió euro volt.

Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (M07): A vidéki településeken a rendelkezésre álló megújuló energiaforrások – elsősorban a biomassa – közösségi célú felhasználása, illetve a helyi alapanyagok közétkeztetésbe való bevonása számos innovatív megoldásra ad lehetőséget. Az intézkedésre tervezett pénzügyi keret 343,85 millió euro, amelyből 2019. június 30-ig 109,243 millió euro került kifizetésre (Ebből 59,98 millió euro determinációból vidéki alapszolgáltatásokra).

Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások (M08): A klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás az erdőgazdálkodás területén, illetve ezen hatások káros következményeinek mérséklése, valamint a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, a multifunkcionalitás erősítése jelent innovációs kihívást. Az erdészeti technológiákra, erdei termékek feldolgozás és piaci értékesítése innovatív beruházásokra ad lehetőséget. A kutatók és gazdálkodók célorientált együttműködése által innovatív ötletek kerülhetnek kidolgozásra, megvalósításra. A tervezett pénzügyi keret 208,08 millió euro, amelyből 2019. június 30-ig 66,995 millió euro került kifizetésre determinációval együtt. Az EIP csoportok beruházásai még nem kezdődtek meg az elemzés lezárásáig.

Termelői csoportok és szervezetek létrehozása (M09): A termelői csoportok és termelői szervezetek a termelők természetes csoportosulásaként eddig is jelentős szerepet játszhattak az innováció területén. A termelői csoportok többsége tagjai számára képzéseket is szervez. A tervezett pénzügyi keret 35,17 millió euro, amelyből 6,99 millió euro került kifizetésre determinációval együtt 2019. június 30-ig.

Erdő-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos szolgáltatások, természetmegőrzés (M15): A korábban alkalmazott erdő-környezetvédelmi műveletek mellett új elemként bevezetésre került az erdők genetikai

állományának megőrzése és javítása beavatkozás is. A tervezett pénzügyi keret 32,59 millió euro, amelyből 2019. június 30-ig 8,606 millió euro került kifizetésre determinációból.

Együttműködés (M16): Az intézkedés minden alintézkedése új típusú szemléletet és innovatív megoldásokat alkalmaz és honosít meg. Fő célkitűzés a különböző innovatív együttműködésre alapuló fejlesztési projektek megvalósításával az agrárgazdaság (beleértve a feldolgozást és erdőgazdaságot is) termelékenységének és környezeti hatékonyságának javítása, különös tekintettel az erőforrás hatékonyságra és a klímaváltozáshoz való adaptációra, valamint a vidéki területek multifunkcionális lehetőségeinek strukturáltabb kihasználása révén: pl. M16.1, M16.3, M16.9. A tervezett pénzügyi keret: 102,34 millió euro, amelyből még nem volt kifizetés az elemzés időszakában.

Kockázatkezelés (M17): A jövedelemstabilizáló eszköz bevezetése már önmagában innovatívnak számít, amely lehetőséget teremt a mezőgazdasági termelők számára kiszámíthatóbb jövedelemtermelés biztosítására. A VP3-17.1.1-16 Mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás felhívás keretében 2019. június 30-ig 40,851 millió eurot fizettek ki ezen a címen.

LEADER helyi fejlesztésre (közösség vezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás (M19): A LEADER elsősorban a társadalmi innovációs megoldások kialakításának és adaptálásának közege és egyben eszköze. A tervezett pénzügyi keret 185,28 millió euro, amelyből 2019. június 30-ig 40,539 millió euro került kifizetésre determinációval együtt erre az intézkedésre.

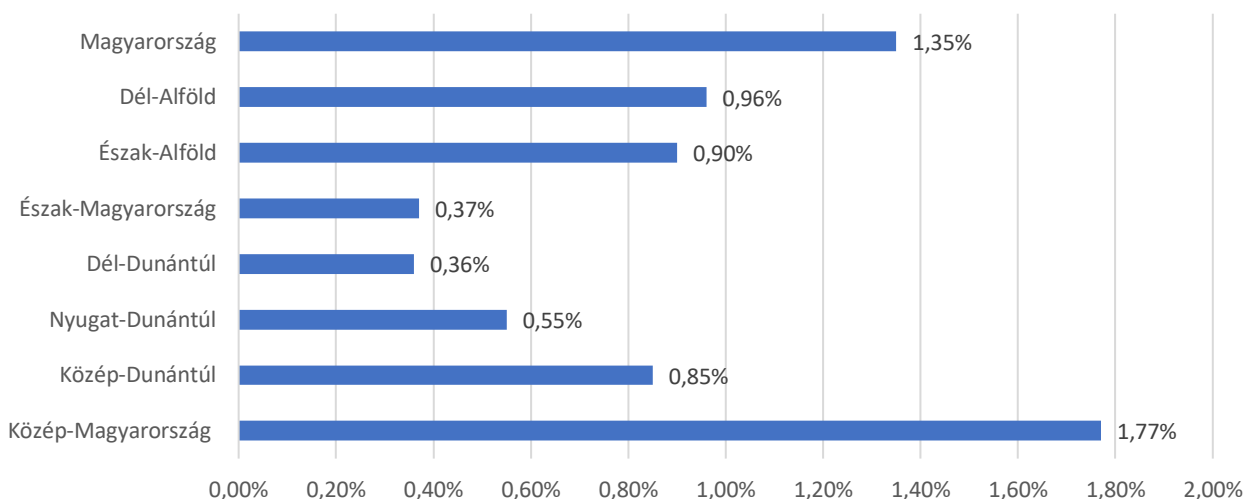
Számszerűsített eredmények

A VP innovációt elősegítő hatása az értékelési útmutatókban foglaltak alapján a következő indikátorok segítségével szemléltethető:

a) kutatás-fejlesztés és innováció (K+F+I):

- *A K+F és innováció százalékos aránya az EU GDP-ből (K+F intenzitás)* mutató célértéke uniós szinten 3%-ban került meghatározásra az EUROPA 2020: Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiájában. A mutató aktuális értéke 2,06% (EUROSTAT [t2020_20] táblázat).
- *A Bruttó hazai K+F célú kiadás (GERD) a bruttó hazai termékhez (GDP) viszonyítva* mutató célértéke Magyarországra vonatkozóan 1,8%-ban került meghatározásra (Magyarország Nemzeti Reform Programja). A mutató aktuális értéke 1,35% (EUROSTAT [t2020_20] táblázat). A regionális szintű értékeket az 1. ábra szemlélteti.

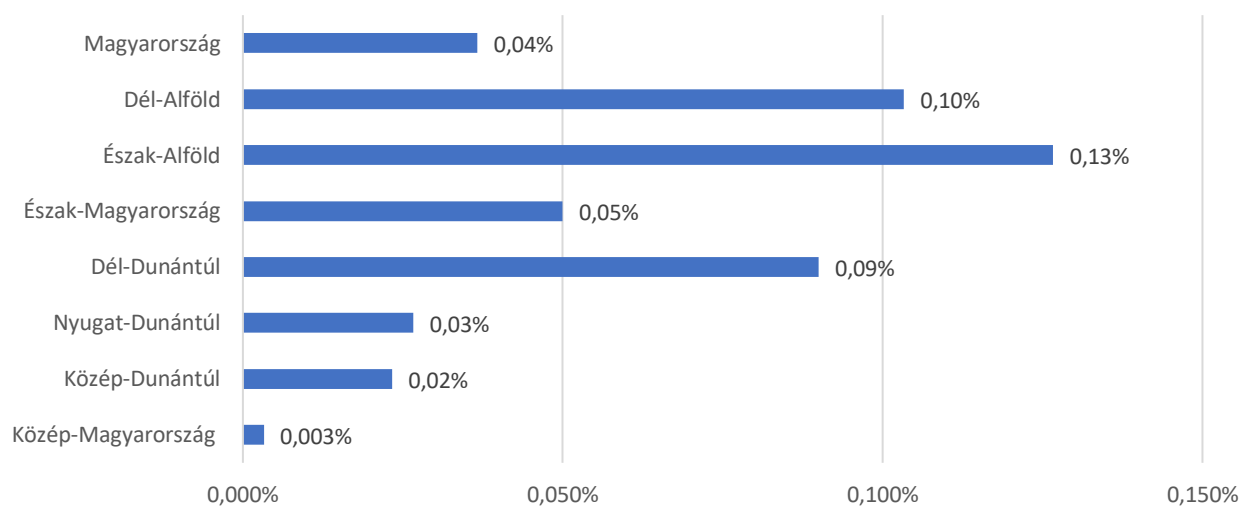
1. ábra: GERD/GDP

Forrás: EUROSTAT [tgs00042]

- A Vidékfejlesztési Program K+F kiadásainak (GERD „vidékfejlesztés”) aránya a GDP százalékában mutató értéke 0,11% a kifizetési időszak három évére (2016, 2017, 2018) vonatkozóan, ami éves átlagban véve 0,04%-ot jelent. Ekkora arányban járul hozzá a Vidékfejlesztési Program az Europa 2020 kiemelt céljának teljesüléséhez. A regionális szintű értékeket a 2. ábra szemlélteti. A számláló az IIER műveleti adatbázisban rendelkezésre álló innovációs potenciállal rendelkező intézkedések kifizetési adataiból kiindulva szakértői becsléssel került meghatározásra, a támogatási kérelmek részét képező üzleti terv innovációra vonatkozó válaszainak figyelembevételével.

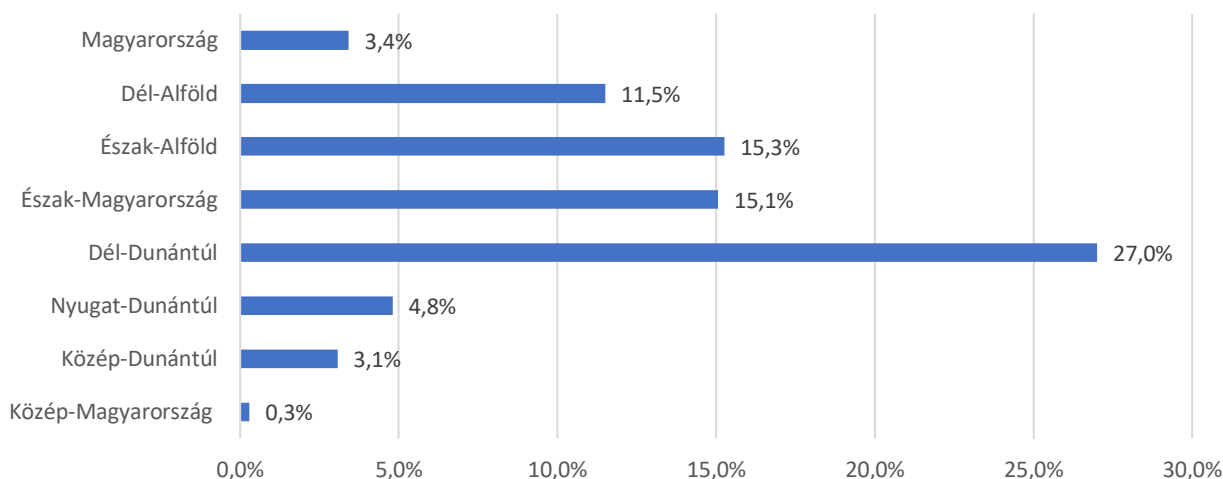
2. ábra: GERD vidékfejlesztés/GDP (három év átlaga)

Forrás: EUROSTAT [nama_10r_2gdp], IIER műveleti adatbázis

- A Vidékfejlesztési Program K+F+I kiadásainak százalékos aránya 12,52% a VP összes kiadásából. A számláló az előzőekben már bemutatott módon került meghatározásra. Az adatok forrása az IIER műveleti adatbázis.
- A Vidékfejlesztési Program K+F+I kiadásainak százalékos aránya a bruttó hazai K+F+I kiadásokból 10,27%. A mutató számlálója az előzőekben már ismertetettek szerint, a nevező az Eurostat [rd_e_gerdreg] táblázata alapján került meghatározásra. A regionális értékeket a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra: GERD vidékfejlesztés/GDP (három év átlaga)

Forrás: EUROSTAT [rd_e_gerdreg], IIER műveleti adatbázis

b) együttműködésre alapuló innováció, kutatás és gyakorlat közelítése

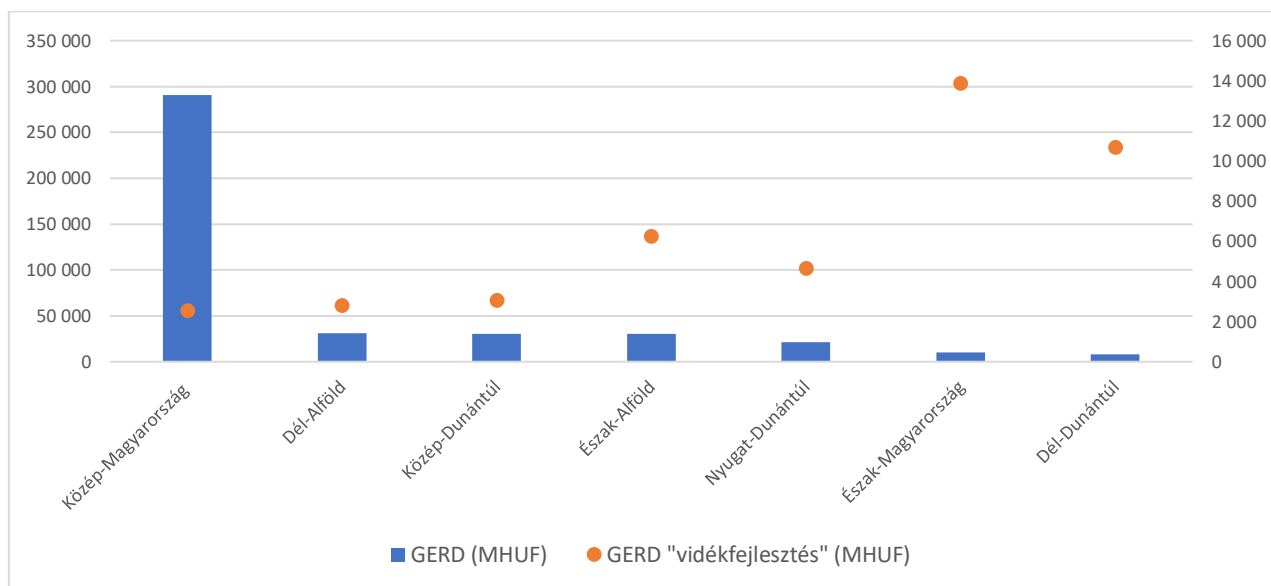
- A T1 indikátor az 1305/2013/EU rendelet 14., 15. és 35. cikke szerinti kiadások százalékos arányát mutatja meg a Vidékfejlesztési Program összes kiadásához viszonyítva. Számítása a Target indicator fiches for Pillar II (Priorities 1 to 6) útmutatóban leírtak alapján történik. Értéke 0,21%.
- Az innovatív projektek százalékos aránya a VP összes támogatott projektjéből a közkiadásokat tekintve 1,11%, a projektek számát alapul véve pedig 17,1%. Ennek kiszámításakor abból indultak ki az értékelők, hogy az M01, M02, M16 és M19 intézkedések valamennyi projektje innovatívnak tekinthető, hiszen az innovációs rendszer részeként vagy kapacitást épít, vagy ötletet generál, animál, kidolgoz, vagy a támogató környezetet teremti meg.
- A LEADER HACs-ok és kedvezményezettjeik által megvalósított innovatívnak ítélt projektek száma indikátor esetében a már említett lukeschi megközelítés (2007) alapján (amely szerint a HACs-ok működésük során animációs, strukturáló és a konszolidáló innovációs tevékenységeket végeznek, és így az innovációs rendszer alkotóelemeiként mind innovatívnak tekinthetők) a következő alintézkedések relevánsak: M19.1 Előkészítő támogatás, M19.2 A közösség vezérelt helyi fejlesztési stratégia műveleteinek végrehajtásához nyújtott támogatás, M19.3 A helyi akciócsoport együttműködési tevékenységeinek előkészítése és végrehajtása. Közvetetten az M19.4 A működési és szervezési költségekhez nyújtott támogatás alintézkedés is a helyi közösségek (mint alulról szerveződő innovatív csoportok) munkáját támogatja, így értéke szintén figyelembe vehető. A determinációval együtt így összesen 1044 db innovatív projekt azonosítható.

4.2 Eredmények, hatások

A VP értékelését követően megállapítható, hogy a 2019. június 30-ig tartó időszak alatt, bár több, az innováció szempontjából jelentősnek tekinthető intézkedés gyakorlatilag még nem indult el (pl. M16, M02), a már kifizetett támogatások mindhárom innovációs irány (útvonal) mentén hozzájárultak az innováció előmozdításához. Általánosságban elmondható, hogy a kifizetett támogatások az elsődleges alapanyag-termelésben (főként a kertészetben és állattenyésztésben) és az élelmiszer-feldolgozási ágazatban tevékenykedők **versenyképességének növekedéséhez szükséges feltételek javulását** (eszközellátottság, technológiai színvonal, vidéki együttműködési környezet) segítették elő, de a kapacitásnövelést, valamint az innovációt elősegítő környezet kialakítását is támogatták.

A K+F+I-be és az innovációba való beruházás (*Bruttó hazai K+F célú kiadás a bruttó hazai termékhez (GDP) viszonyítva*) Magyarországon számottevő területi eltéréseket mutat. Az 1,35 százalékos országos érték a Közép-Magyarország régió kiemelkedő eredményének tulajdonítható (1,77%), az ország többi régiója mind az 1%-os érték alatt marad. Az eddigi tapasztalatok fényében látható, hogy a Vidékfejlesztési Program a vidéki területek támogatásával **a területi kiegyensúlyozás irányába** hat a K+F+I finanszírozása terén, amit a kifizetési adatok is szemléltetnek (4. ábra).

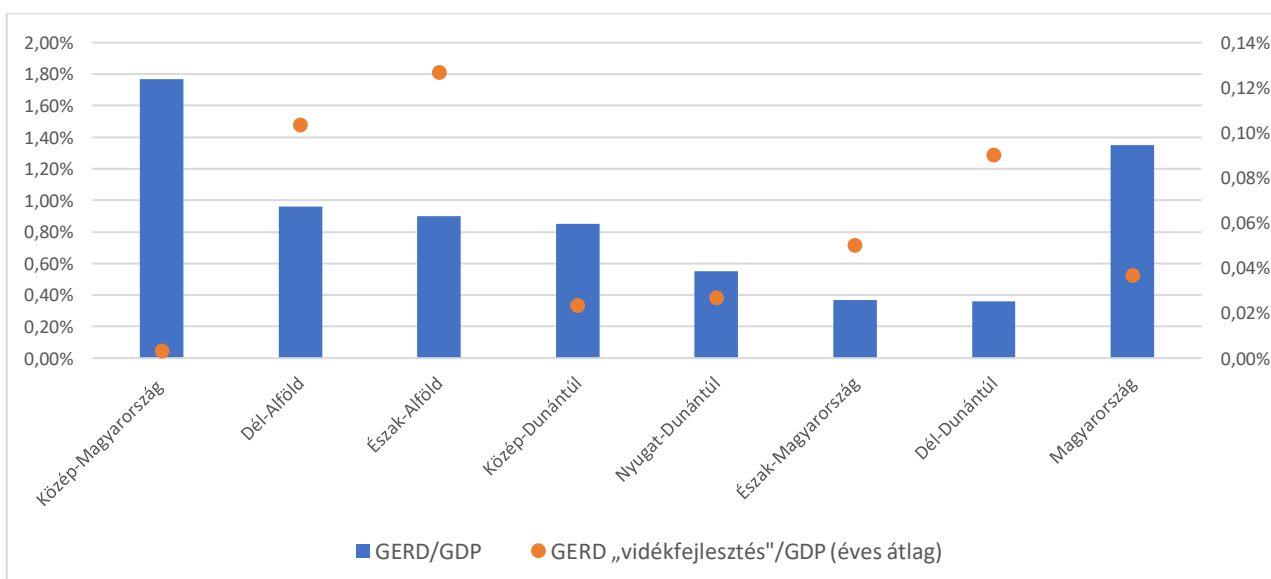
4. ábra: A VP K+F+I támogatásainak területi kiegyensúlyozó szerepe (kifizetések)

Forrás: EUROSTAT [rd_e_gerdreg], IIER műveleti adatbázis

A tendencia hasonlóan megfigyelhető a *Vidékfejlesztési Program K+F aránya a GDP százalékában* indikátor értékei esetében is, igaz, valamivel már árnyaltabban (5. ábra).

5. ábra: A VP K+F+I támogatásainak területi kiegyensúlyozó szerepe (GDP figyelembevételével)

Forrás: EUROSTAT [nama_10r_2gdp], IIER műveleti adatbázis

Az együttműködésre alapuló innovációt ösztönző intézkedések tekintetében a determinációt leszámítva támogatás kifizetésére a vizsgálat lezárásáig egyelőre az M01 intézkedésen (Tájékoztatási szolgáltatás), valamint az M19 intézkedésen (LEADER HFS elkészítés, LEADER működés és animáció) keresztül került sor. A

legfőbb előremutató (kívánatos) tényezőként az interjúalanyok, pályázatírók, pályázók véleménye alapján a rugalmas, gyors, egyszerű adminisztráció, a támogatások tervezhetősége és felesleges kötöttségektől való mentessége nevezhető meg.

5 KÖVETKEZTETÉS, AJÁNLÁS

A bevezetőben már említett innovációs paradigmaváltás szempontjából elmondható, hogy a VP megvalósításában a lineáris szemléletmód kapott prioritást a rendszerszemléletű, együttműködésekre épülő megközelítéssel szemben.

A VP megvalósulásának jelenlegi szakaszában egyelőre úgy tűnik, hogy a kifizetett támogatások főként az alapanyag-termelésben (pl. a kertészetben és állattenyésztésben), valamint az élelmiszer-feldolgozási ágazatban tevékenykedők versenyképességének növeléséhez szükséges feltételek (eszközellátottság, technológiai színvonal, vidéki együttműködési környezet) javulásához járultak hozzá. A Program előrehaladtával azonban szükség lehet ennek felülvizsgálatára, átgondolására (pl. ex-post értékelés keretében).

Az EIP beindulásával egy más típusú (komplexebb, együttműködésen alapuló, többszereplős) innovációra is lehetőség nyílik majd várhatóan. Ezen a téren a legnagyobb kihívást talán az jelenti majd, hogy maguk a szereplők is sok esetben most tanulják ennek működését. Emiatt egyrésztől türelemre van szükség, másrésztől pedig annak biztosítására, hogy a folyamat ne redukálódjon le egy egyszerű beruházási projekt szintjére.

Az innovációs folyamat egyik legfontosabb kulcstényezője a kihívásokra való gyors reagálás. A pályázók innovatív terveinek támogatásakor ennek biztosítására ajánlott különös gondot fordítani. Ez elsősorban a támogatások tervezhetőségét, az innovációs folyamat felesleges kötöttségektől való mentességét, valamint a gyors, egyszerű adminisztrációt jelenti. A VP innováció kulcsintézkedésének tekintett VP3-16.1.1-4.1.5-4.2.1-4.2.2-8.1.1-8.2.1-8.3.1-8.5.1-8.5.2-8.6.1-17 Innovációs operatív csoportok létrehozása és az innovatív projekt megvalósításához szükséges beruházás támogatása felhívás a vizsgált időszakban még nem eredményezett támogatott projektet. A tervezettnél hosszabb várakozási idő veszélye többek között, hogy az innovációs tartalom esetleges elavulása miatt akár a pályázatok visszavonásához is vezethet. Az EIP csoportok olajozottabb működése szempontjából megfontolandó valamennyi nyertes csoport számára egy-egy olyan, az innovációhoz értő, mobilizáló, facilitáló szereplő alkalmazása, aki az innovációs folyamat során (a koordinátori szerepkörön túlmutatóan), rendszeres aktív részvétellel segíti a tagok közös, produktív munkáját. Szerepéből és az innovációs területen vállalt céljaiból adódóan az MNVH közreműködésével jelentős hálózatosodási, fejlesztési és kommunikációs szakmai támogatást lehetne nyújtani a csoportok számára.

Az innovációs útvonalak közül az ötletfeltárássra, -kidolgozásra lehetőséget adó intézkedések (M01, M16, M19) közül érdemben még csak a LEADER indult el, ahol első eredményként megszülettek a Helyi Fejlesztési Stratégiák (külön innovációs alfejezettel). Az ötletfeltárással és kidolgozással irányának/útvonalának egyik sajátossága, hogy akkor működik megfelelően, ha olyan valós problémára ad célzott megoldást, amelyet az érintettek is komolyan vesznek. Ilyenkor a megoldáskeresés inspirálja, viszi előre a folyamatokat. Javasolt a megfelelő támogatás biztosítása az érdekeltek számára (pl. adminisztratív akadályok áthidalása).

A kapacitásépítés, mint második innovációs irány/útvonal lehetőségét az M01, M02, M04 (EIP), M08 (EIP), M16, M19 intézkedéseknél azonosítottuk. A kapacitásépítés során az innovációs ismereteken túl javasolt a szükséges készségek, képességek terén is lehetőséget nyújtani az érintettek fejlődésére. Sőt, az innovációs kultúra átadását/fejlesztését is érdemes lehet célul kitűzni, a már jól működő példák, gyakorlatok, sikeres innovátorok (akár személyes) bemutatásával.

Annak ellenére, hogy a magyar cégek gyenge K+F kapacitással rendelkeznek, a Vidékfejlesztési Program a szűk értelemben vett K+F kiadásokat érdemben (egyelőre) nem növelte, intézkedéseinek többsége a tágabb

értelemben vett innováció fogalmkörébe sorolható. Magyarországon elsősorban a már meglévő, innovatív, modern megoldások átvétele gyakoribb, a saját K+F tevékenység a magasabb kockázatok, valamint a hosszabb távú megtérülés miatt kevésbé jellemző a gazdálkodókra.

Az egyes intézkedések potenciálja a K+F-be és innovációba való beruházás szempontjából eltérő. Míg az M16-os intézkedés (16.1 EIP) kimondottan K+F tartalmú fejlesztést célozza meg - többoldalú együttműködés keretében, addig a beruházási intézkedések (M04) nagy része a versenyképes (és egyben környezetbarát) termelés technológiai infrastruktúrájának megteremtésére irányul. A Bizottság által a témában készített előzetes országtanulmány (European Commission, 2015) javaslatai szerint a K+F és innovációt elősegítő környezet és az innovációs keretfeltételek megerősítése kiemelt jelentőséggel bír (pl. megfelelő versenyfeltételek, jogi környezet, szakképzés és oktatás minősége, vállalkozói készségek, digitális jártasság). Az ez irányba tett lépések már elindultak, folytatásukra szükség van.

A K+F és innovációba való beruházás szintje az ország központi régiójában a legmagasabb, kiemelkedő az ország többi régiójához viszonyítva. **A Vidékfejlesztési Program azzal, hogy a vidéki területek K+F és innovációs kiadásait növeli, hozzájárul az egyenlőtlenség enyhítéséhez.** Ezen a területen, de általánosságban is elmondható, hogy javasolt a kifizetett támogatások hasznosulásának erősítése.

A következő programozási időszak terveinek ismeretében elmondható, hogy a tudásátadás, az innováció és a digitalizáció kiemelt hangsúllyal szerepelnek majd, mint horizontális, az egész KAP-ot átfogó témakörök.

6 FORRÁSJEGYZÉK

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE (2010): EURÓPA 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. COM(2010) 2020 végleges

Állami Számvevőszék (2017): Elemzés: A magyar kutatás-fejlesztés és innovációs tevékenység eredményessége.

EU SCAR (2015): Agricultural Knowledge and Innovation Systems Towards the Future. A Foresight Paper.

European Evaluation Helpdesk for Rural Development (2017): Guidelines: Evaluation of Innovation in Rural Development Programmes 2014-2020, December 2017.

European Commission (2015): Pre-Peer Review of the Hungarian Research and Innovation system. Horizon 2020 Policy Support Facility. Directorate-General for Research and Innovation. Brussels.

European Evaluation Helpdesk for Rural Development (2018): Guidelines: Assessing RDP Achievements and Impacts 2019. Part II – Fiches for Answering the Common Evaluation Questions 22-30, August 2018.

Lukesch, R. (2007): The LAG-Handbook: A guide through the stunning world of local action groups. Leader+ Observatory Contact Point.

OECD (2015), Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris

OECD/EUROSTAT (2005): Oslo Manual: GUIDELINES FOR COLLECTING AND INTERPRETING INNOVATION DATA, The Measurement of Scientific and Technological Activities, Third Edition. A joint publication of OECD and Eurostat

OECD/Eurostat (2018), Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg

Target indicator fiches for Pillar II (Priorities 1 to 6). Working document. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/target-and-result-indicator-fiches-pillar-ii_en.pdf